

Типова програма «Методика навчання англійської мови» Освітній ступінь бакалавра

Обґрунтування та загальні характеристики програми

Вступ

Просування України до Європи та до всього світу зробили актуальною потребу в підвищенні рівня володіння англійською мовою громадянами країни. Широко поширена думка про те, що англійська мова потрібна для торгівлі, туризму, освіти та розвитку міжнародних відносин. Бажаного покращення ситуації можливо досягти лише за рахунок того, що стандарти навчання англійської мови підвищуються на всіх рівнях освітньої системи. Попередні підходи до навчання мов задовольняли суспільство, поки існували обмеження на подорожі та контакти із західними країнами. Англійської мови навчали як предмета шкільної програми, акцентуючи увагу на засвоєнні граматичної та лексичної систем, майже нехтуючи опануванням мови як засобу спілкування або життєво важливою потребою. Такий підхід, посилений академічними традиціями викладання філологічних дисциплін в університетах, більше не задовольняє потреб сьогодення.

Нині багатомовність розглядається в Європі як важлива освітня мета та ключова ланка економічного розвитку, а Рада Європи розробила рекомендації щодо рівнів володіння іноземними мовами (Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти). Цей документ використовується міністерствами освіти та центрами оцінювання у багатьох країнах світу як надійне джерело встановлення стандартів, яких потрібно досягти на різних етапах освіти. Україна також приєдналася до цього процесу і почала встановлювати рівні володіння іноземною мовою, на які слід орієнтуватися випускникам закладів загальної середньої та вищої освіти. Проте, існує невідповідність між тим, що рекомендується, та реальною ситуацією, і досягнення цих стандартів буде залишатися нездійсненою мрією допоки стандарти навчання мови в школах і університетах не будуть суттєво підвищені. Саме це є основною метою типової програми методичної підготовки вчителя освітнього ступеня бакалавра.

Основні зауваги

Реформування будь-яких навчальних планів і програм потребує ретельної підготовки та чимало часу. Цей процес треба детально планувати на основі чіткого усвідомлення наявних реалій та з урахуванням майбутніх потреб і пріоритетів. Для цього потрібне дослідження та робота команди однодумців. Саме тому такий колектив було створено в рамках спільного проєкту Міністерства освіти і науки України та Британської Ради в Україні. Його першочерговим завданням було проведення передпроєктного дослідження задля виявлення стану викладання методики в Україні, а також у деяких інших країнах. Дослідження встановило, що:

- є значна розбіжність у кількості годин, що виділяються на навчання мовних дисциплін і методики їх викладання, у навчальних планах восьми університетів, де проводилось дослідження;
- частка годин, відведених на викладання методики, становить не більше 4% від загальної кількості годин підготовки бакалаврів;
- викладання здійснюється переважно рідною мовою студентів;
- методика викладається та оцінюється здебільшого як теоретична дисципліна, а переважною формою викладання є традиційні лекції;
- недостатньо уваги приділяється таким важливим аспектам як формування міжкультурної компетентності, розвиток автономних стратегій учіння, компетентність у галузі інформаційних технологій, студенто-центрований підхід;
- в оцінюванні навчальних досягнень студентів переважають застарілі форми;

- у деяких випадках бракує зв'язку між теоретичним курсом методики та практикою шкільного викладання;
- не існує єдиного підходу до підсумкової державної атестації майбутніх учителів.

Члени команди також виявили, що мовні стандарти студентів наприкінці навчання в університетах часто були нижчими за очікуваний від учителів англійської мови рівень. В ході дослідження команда відвідала Узбекистан, де аналогічний проєкт здійснювався понад 7 років і перші випускники за новою програмою вже викладають у школах. Метою візиту до Великої Британії було ознайомлення зі станом підготовки вчителів іноземних мов в університетах цієї країни. Такий досвід ще раз підтвердив ті висновки, які були зроблені у передпроектному дослідженні.

Основні принципи створення програми додипломної підготовки вчителя

В основу створення програми було покладено такі принципи:

1. Методика викладання – ключова дисципліна підготовки майбутніх учителів

Програма викладання методики вважається центральною ланкою підготовки вчителя іноземної мови, і саме вона має поєднати теоретичні принципи та практику навчання. Головним у такому розумінні методики стає застосування знань у конкретних ситуаціях освітнього процесу, а не самі знання. Програма містить характеристику вчителя англійської мови – випускника закладу вищої освіти (ЗВО), ефективна підготовка якого і є основною метою цієї програми.

2. Викладання англійською мовою

Програма розроблена англійською мовою, і викладання курсу передбачається англійською. Курс методики починається у третьому семестрі, що дозволяє присвятити перший та другий семестри вдосконаленню мовної і мовленнєвої компетентностей студентів, і таким чином підготувати їх до вивчення методики англійською мовою.

3. Різноманітність підходів до навчання

Нині широко визнається, що традиційна лекція не є ефективним прийомом під час викладання будь-якої навчальної дисципліни. Відповідно, ця програма рекомендує низку інтерактивних навчальних підходів, методів та прийомів, як-от: навчання на основі комунікативних завдань, ситуаційні дослідження, симуляції, групові проєкти, розв'язування проблем тощо. Всі ці підходи мають сприяти підвищенню рівня інтерактивності та перетворенню студента на суб'єкт освітнього процесу.

4. Доповнення курсу методики курсами з практики мови

Заняття з практичного курсу англійської мови, які проводяться паралельно з курсом методики, повинні відображати основні інноваційні принципи оновленої програми з методики навчання англійської мови.

5. Стандартизація основних вимог

Кількість годин на курс методики має бути однаковою у всіх ЗВО, що готують учителів, а модулі курсу стандартизовані щодо цілей, результатів учіння та специфікацій оцінювання.

6. Чітка періодизація шкільної практики

Студенти-майбутні вчителі набувають практичного досвіду роботи в школі у три етапи: у третьому та четвертому семестрах як спостерігачі, у п'ятому, шостому та сьомому семестрах як асистенти шкільного вчителя, у восьмому семестрі як практикуючі вчителі, до обов'язків яких входить проведення повноцінних уроків. Кожний етап передбачає наявність міцних зв'язків між курсом методики та практикою в школі (за рахунок виконання спеціально розроблених завдань).

7. Поточне оцінювання протягом курсу

Завдання для оцінювання розроблені таким чином, щоб підкріплювати процес навчання протягом усього курсу. У кожному модулі визначено результати учіння студентів, які перевіряються за допомогою окремих завдань та укладання портфоліо, до складу якого входять два або більше завдань. Підсумкове оцінювання базується як на шкільній практиці, так і на контрольних завданнях курсу.

Зміст програми методичної підготовки вчителя

Програма складається з шести модулів, кожен з яких охоплює досить широке коло методичних проблем, а модуль містить декілька розділів, присвячених важливим питанням методичної підготовки майбутніх учителів англійської мови. Модуль вивчається протягом одного семестру, починаючи з третього. Модулям передують чотиригодинне вступне заняття, під час якого студенти знайомляться зі структурою та особливостями курсу, а також із рекомендаціями щодо його вивчення.

Шість модулів програми, відображають той шлях, який студентам потрібно пройти від учнів, що вивчають мову, до вчителів, що її навчають. Кожний розділ модуля опрацьовується протягом 18 аудиторних годин і потребує не менше 12 годин самостійної роботи. Опис модуля містить формулювання цілей і результатів учіння, а також рекомендовані специфікації контрольних завдань. У розділах детально описані задачі, орієнтовний зміст занять та наведено список рекомендованої літератури.

Додаткові матеріали

Упровадження нової програми потребує значних змін у роботі ЗВО, викладачів і студентів, а також передбачає відмову від певних наявних підходів. Тож програма пропонує низку додаткових матеріалів:

- зразки розподілу змісту розділу для полегшення планування занять;
- зразки планів окремих занять;
- зразки завдань до спостереження за ходом уроків під час практики в школі;
- перелік запитань для самооцінювання наприкінці кожного розділу.

Всі ці матеріали доступні на веб сайті «Шкільний учитель нового покоління» за адресою <http://ngschoolteacher.wix.com/ngscht>.

Упровадження програми

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 12 серпня 2015 року №871 у 2016-2019 роках відбулась апробація нового програмного курсу в таких університетах України:

- Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
- Житомирський державний університет імені Івана Франка
- Київський університет імені Бориса Грінченка
- Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
- Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
- Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
- Рівненський державний гуманітарний університет
- Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
- Ужгородський національний університет
- Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
- Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
- Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
- Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

Протягом усього терміну здійснювався ретельний моніторинг процесу апробації, а результати оцінювалися кожного року. У 2019 році відбулось заключне оцінювання проєкту «Шкільний учитель нового покоління». Одним із висновків є те, що впровадження експериментальної програми дало можливість ЗВО підготувати вчителів нової формації, які дуже добре налаштовані на роботу в школі, вражають рівнем компетентності педагогічного працівника та здатні до рефлексії власної професійної діяльності.